

*Шнирков О.О.**

РІВНІ ТАРИФНОГО ЗАХИСТУ КРАЇН МИТНОГО СОЮЗУ ТА УКРАЇНИ

Створення Митного союзу у складі Республіки Білорусь, Республіки Казахстан і Російської Федерації є одним з найамбітніших регіональних інтеграційних проєктів на пострадянському просторі з часів розпаду СРСР. Митний союз визначає не лише інтеграційний вектор розвитку пострадянського простору сучасності, а і субрегіона загальною. Його безпосередня близькість до економічної території України і, відповідно, значний економічний, політичний та інформаційний вплив на її внутрішнє та зовнішнє середовище зумовили необхідність всебічного аналізу сучасного стану розвитку Митного союзу, а також перспектив та наслідків співробітництва України з останнім.

Митний союз є похідною формою інтеграційних процесів від численних форм співробітництва на просторах СНД, а також одним з перших повноцінних та ефективних економічних об'єднань. Можна стверджувати, що це – якісно новий етап розвитку інтеграції на пострадянському просторі. Його формування почалося в січні 1995 р., коли стали очевидним провали спроб інтеграції всередині СНД. Низький рівень ефективності інтеграції країн СНД в умовах значної успадкованої взаємопов'язаності їхніх економік обумовив активні субрегіональні інтеграційні процеси між республіками колишнього Радянського Союзу.

До створення Митного союзу уніфікація імпортного тарифу перебувала на рівні 65%, при цьому гармонізація між Білоруссю й Росією становила 95%, у той час як Росії й Казахстану тільки 38% (внаслідок цього країна повинна була збільшити тарифи майже на 5000 товарів). За основу (92%) при формуванні Єдиного митного тарифу були взяті російські імпортні мита. У зв'язку з високим рівнем уніфікації ставок митного тарифу між Росією і Білоруссю для останньої по 74,6% позицій не відбудеться ніяких змін, по 18,7 – мита будуть знижені, а по 6,7% – підвищені. Також був прийнятий перелік з 1141 чутливих позицій (632 з них стосуються Білорусь), по яких ставки не можуть бути змінені [2].

Оскільки з 1 липня 2010 р. почала діяти єдина митна територія Білорусі, Казахстану і Росії, запрацював механізм розподілу між країнами доходів від імпортних мит. Відповідно до домовленостей Беларусь одержує 4,7% від загальної суми імпортних мит, Казахстан – 7,33%, Росія – 87,97% [3].

Таблиця 1 свідчить, що рівень тарифного захисту в Білорусі був нижче, ніж в Росії, але вище, ніж у Казахстані. Білоруський середньозважений тариф був на рівні 8,4%, у той час як у Росії він рівнявся 12%, також більш низькою у порівнянні з Росією й Казахстаном була тарифна дисперсія (1,1% проти 1,3% й 1,6% відповідно). У той же час рівень тарифного захисту в Білорусі був вище, ніж у середньому по ЄС-27. В Україні рівень тарифного захисту був нижчий, ніж у всіх країнах Митного союзу, але не на багато більший, ніж в ЄС.

* кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі.

Таблиця 1.
Рівні тарифного захисту Білорусі, Росії та Казахстану до створення
Митного союзу, ЄС-27 та України

2006-2009	Білорусь	Казахстан	Росія	ЄС-27	Україна
MNF діючий тариф (AV + AVE)					
MNF діючий тариф (AV + AVE) простий середній, %	11,2	7	11,2	5,46	3,9
MNF діючий тариф (AV + AVE) максимальний	162,5	85	514	228	283
MNF діючий тариф (AV + AVE) дисперсія, %	1,1	1,6	1,3	1,97	2,7
MNF діючий тариф (AV + AVE) середньозважений %	8,4	5,6	12	3,15	3,6

Джерело: розраховано автором за: [5].

Таблиця 2.
Рівні тарифного захисту після встановлення загального митного тарифу
в країнах Митного союзу, ЄС-27 та Україні

2010	Білорусь	Казахстан	Росія	ЄС-27	Україна
MNF діючий тариф (AV + AVE)					
MNF діючий тариф (AV + AVE) простий середній, %	11,1	6,2	11,1	4,09	4,2
MNF діючий тариф (AV + AVE) максимальний	201,6	92,5	565,4	215	166
MNF діючий тариф (AV + AVE) дисперсія, %	1,2	1,8	1,4	1,88	2,6
MNF діючий тариф (AV + AVE) середньозважений %	8,3	5,1	11,8	3,01	3,6

Джерело: розраховано автором за: [5].

Слід зазначити, що отримані результати дуже чутливі до методики, яка була використана при перерахуванні специфічного тарифу в адвалорний. Саме тому порівнювати між собою безпосередньо дані табл. 1 й 2 не представляється можливим. Як видно з табл. 2, після введення єдиного митного тарифу рівень захисту істотно не змінився в усіх країнах Митного союзу. Можна відмітити незначне зниження простого середнього тарифу в усіх країнах, однак, у той же час середньозважений тариф зменшився, а також збільшилася тарифна дисперсія, що свідчить про зростання варіації в тарифній шкалі й більш значне відхилення ставок мита від середнього рівня.

За умов приєднання України до Митного союзу може відбутись зниження простого середнього тарифу, зменшення середньозваженого тарифу, а також збільшення тарифної дисперсії. Треба зазначити, що Україна як член СОТ має виконувати Угоди СОТ, які є частиною нормативної бази країни. Водночас, Білорусь та Казахстан лише ведуть переговори

про членство в СОТ і, відповідно, не «зв'язані» правилами та нормами СОТ. Росія стане членом СОТ у 2012р. Ця різниця у нормативній базі створює додаткові перешкоди на шляху приєднання України до Митного союзу. У тих сферах, де відповідне регулювання має здійснюватись узгоджено для всіх країн-учасниць Митного союзу, виникають питання щодо узгодження зобов'язань в рамках СОТ з принципами і нормами, що діють в рамках Митного союзу.

Україна – країна з неємним внутрішнім ринком, відкритою економікою, яка значною мірою залежить від зовнішньої торгівлі. Експорт товарів та послуг склав 50,2% від номінального ВВП у 2011 році, тоді як співвідношення імпорту до ВВП сягнуло 53,0%. Нещодавно створений Митний союз Росії, Білорусі та Казахстану та ЄС-27 є найбільшими торговельними партнерами України. Разом на ці два митні союзи припадало близько двох третин загального зовнішнього товарообігу України у 2011 році. Рисунок 1 демонструє Географічну структуру торгівлі товарами України у 2011р.

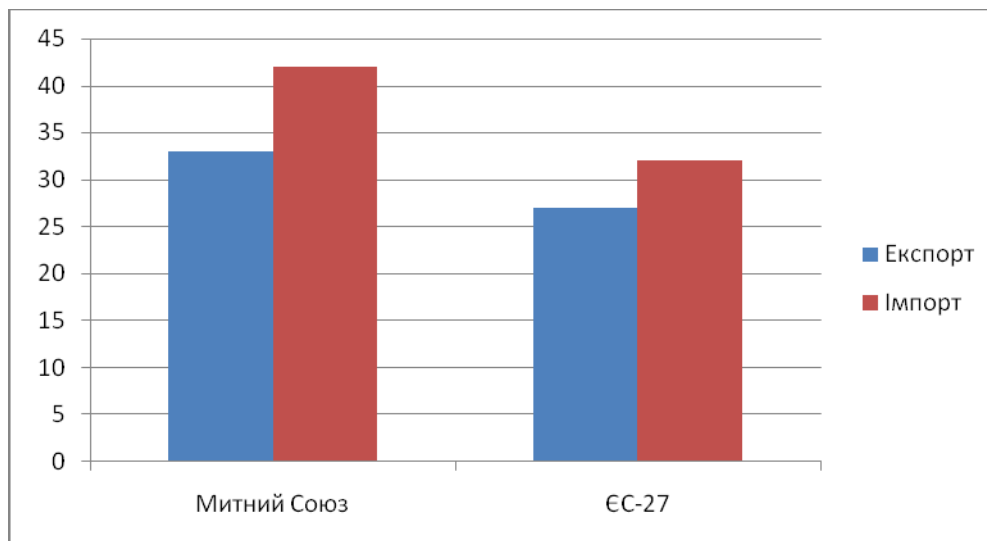

Рисунок 1. Географічна структура торгівлі товарами України у 2011 р.

Джерело: розраховано автором за: [4].

Торговельні режими, що діють між Україною та ЄС та між Україною та Митним союзом, є різними. У випадку торгівлі з ЄС діє режим найбільшого сприяння, а також тарифні знижки, які надає ЄС в рамках Генеральної системи преференцій. Торгівля з Росією, Білоруссю та Казахстаном вже майже два десятиріччя відбувається в рамках угод про вільну торгівлю. Ці угоди стосуються переважно мит і передбачають вилучення з режиму вільної торгівлі, які стосуються певних товарів. Нетарифні заходи відіграють важливу роль у товарній торгівлі України як з Митним союзом, так і з ЄС [1].

Україна взяла на себе зобов'язання перед СОТ щодо зв'язаних ввізних мит. Перегляд цих зобов'язань є теоретично можливим, але витратним, оскільки інші країни-члени мають право вимагати компенсації у формі еквівалентних поступок по інших позиціях або встановлювати додаткові мита на українські товари, щоб компенсувати втрати, пов'язані зі зміною зобов'язань.

Порівняння середніх ввізних мит Митного союзу та середніх зв'язаних мит України вказує на значну різницю у рівнях тарифного захисту. Рівень захисту є вищим у випадку Митного союзу в більшості секторів економіки. Рисунок 2 демонструє ставки ввізних мит в Україні та в країнах Митного союзу.

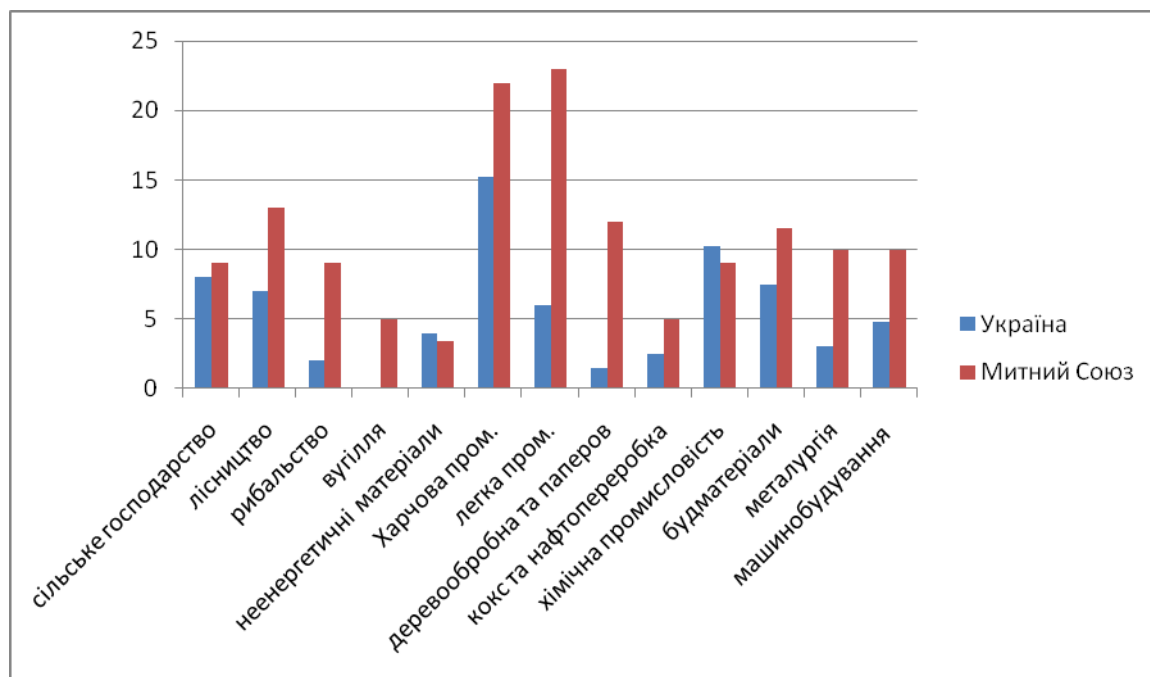

Рисунок 2. Ставки ввізних мит в Україні та в країнах Митного Союзу
Джерело: розраховано автором за: [4].

Механізм врегулювання суперечок СОТ, у тому числі щодо перегляду тарифних зобов'язань, передбачає кілька етапів. По-перше, договірна сторона, яка бажає змінити чи відкликати поступку, повинна:

- провести переговори зі сторонами, які мають першочергові переговорні права, тобто з країнами, з якими поступка була узгоджена в рамках двосторонніх переговорів щодо відповідної тарифної лінії відповідно до інформації з розкладу тарифних зобов'язань,
- провести переговори з головними постачальниками, тобто з тими країнами, які, разом зі стороною-заявником, є сторонами, які мають першочергову зацікавленість,
- провести консультації з іншими сторонами, які є значно зацікавленими у поступках. За результатами переговорів та консультацій можливе прийняття кількох варіантів рішення:

а. Сторони, які мають першочергову зацікавленість, досягли згоди, і ті, які є значно зацікавленими, досягли домовленості. Вносяться зміни у графік поступок;

б. Сторони, які мають першочергову зацікавленість, досягли домовленості, але ті сторони, які є значно зацікавленими, не задоволені. Тоді останні мають право відкликати в основному рівноцінні поступки;

в. Сторони не досягли домовленості. У цьому випадку сторона, яка бажає змінити чи скасувати поступки, має право це зробити. Однак тоді всі інші сторони мають право скасувати в основному рівноцінні поступки.

Важливо, що вимоги щодо еквівалентних поступок або відкликання в основному рівноцінних поступок відбуваються щодо найважливіших торговельних позицій сторони, яка бажає змінити чи скасувати поступки.

Важливим для України є той висновок, що структура торгівлі країн-учасниць Митного союзу є орієнтованою на ринок поза межами СНД, незважаючи на існуючі угоди про вільну торгівлю та досить високий тарифний захист. Наприклад, для Росії експорт в Україну складає близько 5% загального експорту товарів, а імпорт з України – близько 6%

загального імпорту. Нема економічних підстав прогнозувати суттєву зміну цих пропорцій в разі членства України в МС.

Окремо цікаво подивитись на торгівлю високотехнологічними товарами, які є джерелом модернізації економік. Росія імпортує лише 2% високотехнологічних товарів з України, ще 1% з решти країн СНД, враховуючи Білорусь та Казахстан, 35% з країн ЄС та 62% з решти країн світу. Більш того, навіть для України країни-учасниці Митного союзу вже не є основними споживачами високотехнологічного експорту. Майже дві третини українського високотехнологічного експорту продаються в країні поза межами угруповання, у тому числі 37% – в країні ЄС-27. Таким чином, власне членство в Митному союзі не створює суттєвих додаткових конкурентних переваг або нових товарних ніш для українських експортерів, а існуючі бар'єри у торгівлі з країнами-учасницями можуть бути усунені в рамках інших форм регіональної інтеграції.

Список використаних джерел.

1. Бураковський І., Гончар М., Мовчан В., Хоролський Р. Недоцільність участі України в Митному союзі Білорусі, Казахстану та Росії: експертна аргументація. Аналітична записка. – Київ, 2011.
2. Единый таможенный тариф Таможенного союза Республики Беларусь, Республики Казахстан и Российской Федерации. – М., 2011.
3. Таможенный кодекс Таможенного союза (в ред. Протокола от 16 апреля 2010 года). – М., 2010.
4. www.ukrstat.gov.ua.
5. www.worldbank.org.